

Patryk Gacka*

PRZEGLĄD ORZECZEŃ I DECYZJI MIĘDZYNARODOWEGO TRYBUNAŁU KARNEGO (STYCZEŃ–CZERWIEC 2022 R.)

Niniejszy przegląd orzecznictwa zawiera zwięzły opis dwóch istotnych zdarzeń w obrocie prawnym przed MTK od stycznia do czerwca 2022 r., tj. wydania decyzji o wszczęciu postępowania przygotowawczego w sytuacji Ukrainy w związku z masową wiktymizacją, która nastąpiła wskutek rosyjskiej agresji w lutym 2022 r., oraz decyzji dotyczącej roszczeń odszkodowawczych za „bezprawne oskarżenie” wniesionych przez Charlesa Blé Goudé na podstawie art. 85 Statutu Rzymskiego MTK.

Pojęcia kluczowe: odszkodowanie, bezprawne oskarżenie, Międzynarodowy Trybunał Karny

Niniejszy przegląd należy rozpocząć od odniesienia się do tragicznej w swych skutkach agresji rosyjskiej na Ukrainę¹. Mimo że ani Federacja Rosyjska, ani Ukraina nie są stronami Statutu

* Patryk Gacka, doktorant Uniwersytetu Warszawskiego; ORCID: 0000-0002-0762-7418. Autor uzyskał środki finansowe w ramach finansowania stypendium doktorskiego z Narodowego Centrum Nauki w programie Etiuda (2019/32/T/HS5/00563).

¹ Zob. Oświadczenie Doradczego Komitetu Prawnego przy Ministrze Spraw Zagranicznych RP, Warszawa, 4 marca 2022 r. Źródło: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/oswiadczenie-doradczego-komitetu-prawnego-przy-ministrze-spraw-zagranicznych-rp>. Niezależnie od wcześniejszych naruszeń suwerenności tego państwa w wyniku analogicznych działań. Zob. Opinię Doradczego Komitetu Prawnego przy Ministrze Spraw Zagranicznych RP w sprawie przyłączenia Półwyspu Krymskiego do Federacji Rosyjskiej w świetle prawa międzynarodowego, 22 czerwca 2014 r. Źródło: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/doradczy-komitet-prawny-przy-ministrze-spraw-zagranicznych> (zakładka: „Materiały”).

Rzymskiego MTK² (SMTK)³, wydarzenia za naszą wschodnią granicą nie są bynajmniej obojętne z perspektywy Międzynarodowego Trybunału Karnego w związku z potencjalną odpowiedzialnością osób fizycznych za zbrodnie popełnione w trakcie wciąż toczącego się konfliktu⁴.

Szczególne istotna w kontekście uruchomienia mechanizmów międzynarodowej sprawiedliwości karnej okazała się postawa kilkudziesięciu Państw-Stron Statutu MTK (w tym Polski), które przedstawiając sytuację na podstawie art. 14 Statutu MTK⁵, umożliwiły Prokuratorowi MTK samodzielne (tj. bez konieczności uzyskania autoryzacji Izby Przygotowawczej MTK) i – co kluczowe – niezwłoczne⁶ wszczęcie postępowania przygotowawczego w sytuacji Ukrainy (2 marca 2022 r.)⁷. W kolejnych tygodniach Urząd Prokuratora MTK

² Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r., Dz.U. 2003 nr 78 poz. 708. W opracowaniu przepisy są cytowane na podstawie oficjalnego tłumaczenia tekstu Statutu na język polski.

³ Por. Rome Statute of the International Criminal Court, 17 July 1998, United Nations Treaty Collection. Źródło: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsq_no=XVIII=10-&chapter=18&clang=en.

⁴ Począwszy od pierwszych oświadczeń Prokuratora MTK: Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: "I have been closely following recent developments in and around Ukraine with increasing concern", 25 lutego 2022 r. Źródło: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-i-have-been-closely-following>. Wspomnieć należy, że już przed kilkoma laty – kolejno w 2014 i 2015 r. – Ukraina złożyła stosowne deklaracje na podstawie art. 12 ust. 3 SMTK („Jeżeli zgodnie z ustępem 2 wymagane jest uznanie jurysdykcji Trybunału przez Państwo, które nie jest Stroną statutu, państwo to może, w drodze deklaracji złożonej Sekretarzowi, uznać jurysdykcję Trybunału w odniesieniu do danej zbrodni. (...)”). Zob. także: <https://www.icc-cpi.int/ukraine>.

⁵ Art. 14 ust. 1 SMTK: „Państwo-Strona może przedstawić Prokuratorowi sytuację wskazującą na popełnienie jednej lub więcej zbrodni objętych jurysdykcją Trybunału, żądając od Prokuratora wstępnego zbadania sprawy w celu ustalenia, czy należy postawić zarzut popełnienia tych zbrodni konkretnej osobie lub większej liczbie osób”. Art. 14 ust. 2 SMTK: „W miarę możliwości przedstawienie powinno wskazywać odpowiednie okoliczności sprawy i powinno być poparte dokumentami, które są dostępne państwu przedstawiającemu sytuację”.

⁶ Na aspekt ten Prokurator MTK zwrócił uwagę jeszcze w lutym 2022 r. Trudno jednak stwierdzić, na ile czynnik ten był istotny z perspektywy następnej aktywności Państw-Stron MTK. Por. Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: "I have decided to proceed with opening an investigation", 28 lutego 2022 r. („An alternative route set out in the Statute that could *further expedite matters* would be for an ICC State Party to refer the situation to my Office, which would allow us to *actively and immediately proceed* with the Office's independent and objective investigations" – moja kursywa). Źródło: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-i-have-decided-proceed-opening>.

⁷ Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: Receipt of Referrals from 39 States Parties and the Opening of an Investigation, 2 marca 2022 r. („These referrals enable my Office to proceed with opening an investigation into the Situation in Ukraine from 21 November 2013 onwards, thereby encompassing within its scope any past and present allegations of war crimes, crimes against humanity or genocide committed on any part of the territory of Ukraine by any person”). Źródło: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states>. Kolejne zgłoszenia wpłynęły już po wszczęciu postępowania przygotowawczego. O ich wadze świadczył przede wszystkim kontekst geopolityczny. Por. Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: Additional Referrals from Japan and North Macedonia; Contact portal launched for provision of information, 11 marca 2022 r. („I note that this action by Japan represents *an expansion of the regional groups engaged in the referral of the Ukraine situation*. They are the first Asian State to do so. I am grateful to Japan

podjął natomiast pierwsze aktywności śledcze, wypełniając w ten sposób obowiązki wynikające ze Statutu MTK (art. 54 SMTK), a także odpowiadając na nawoływania ze strony ofiar zbrodni i wspierających system MTK państw⁸.

Oprócz nadmienionych powyżej działań w sytuacji Ukrainy, we wskazanym okresie Trybunał po raz kolejny⁹ rozpatrywał kwestię potencjalnego „odszkodowania za aresztowanie i skazanie” na podstawie art. 85 SMTK. Tym razem mechanizm ten został uruchomiony w sprawie *Gbagbo i Blé Goudé*¹⁰. Przypomnieć należy, że w styczniu 2019 r. Izba Orzekająca MTK stwierdziła w tej sprawie, iż strona oskarżycielska nie zdołała wypełnić dyspozycji zawartej w art. 66 SMTK, tj. udowodnić winy oskarżonych „ponad uzasadnioną wątpliwość” (*beyond reasonable doubt*)¹¹. W rezultacie podjęto decy-

for this further expression of their staunch support for the work of my Office...” – moja kursywa). Źródło: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-additional-referrals-japan-and>.

⁸ Por. Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on his visits to Ukraine and Poland: “Engagement with all actors critical for effective, independent investigations”, 16 marca 2022 r. Źródło: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-his-visits-ukraine-and-poland-engagement-all-actors>. Odnotać należy, że Prokurator MTK stał się członkiem „wspólnego zespołu śledczego” (*joint investigation team*) utworzonego przez Polskę, Litwę oraz Ukrainę 25 marca 2022 r. – zob. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation, ICC participates in joint investigation team supported by Eurojust on alleged core international crimes in Ukraine, 25 kwietnia 2022 r. („ICC Prosecutor Mr Karim A.A. Khan QC and the Prosecutors General of the three countries involved signed an agreement on the *first-ever participation of the Office of the Prosecutor in a JIT*, today (...) The main purpose of the JIT is to facilitate investigations and international judicial cooperation” – moja kursywa). Źródło: <https://www.eurojust.europa.eu/news/icc-participates-joint-investigation-team-supported-eurojust-alleged-core-international-crimes>. Statement by ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC: Office of the Prosecutor joins national authorities in Joint Investigation Team on international crimes committed in Ukraine, 25 kwietnia 2022 r. Źródło: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-office-prosecutor-joins-national-authorities-joint>. Z czasem do zespołu dołączyły kolejne państwa. Por. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation, Estonia, Latvia and Slovakia become members of joint investigation team on alleged core international crimes in Ukraine, 31 maja 2022 r. Źródło: <https://www.eurojust.europa.eu/news/estonia-latvia-and-slovakia-become-members-joint-investigation-team-alleged-core-international>. W kontekście działań śledczych, por. także: Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, at the Arria-Formula meeting of the UN Security Council on “Ensuring accountability for atrocities committed in Ukraine”, 27 kwietnia 2022 r. Źródło: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-arria-formula-meeting-un-security-council-ensuring>. ICC Prosecutor Karim A.A. Khan QC announces deployment of forensics and investigative team to Ukraine, welcomes strong cooperation with the Government of the Netherlands, 17 maja 2022 r. („I can confirm that today my Office has deployed a team of 42 investigators, forensic experts and support personnel to Ukraine to advance our investigations into crimes falling into the jurisdiction of the International Criminal Court (...). This represents *the largest ever single field deployment by my Office since its establishment*” – moja kursywa). Źródło: <https://www.icc-cpi.int/news/icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-announces-deployment-forensics-and-investigative-team-ukraine>.

⁹ Por. MTK, *The Prosecutor v. Mathieu Ngudjolo Chui*, Decision on the “Requête en indemnisation en application des dispositions de l’article 85(1) et (3) du Statut de Rome”, ICC-01/04-02/12-301-tENG, 16 grudnia 2015 r.; MTK, *The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*, Decision on Mr Bemba’s claim for compensation and damages, ICC-01/05-01/08-3694, 18 maja 2020 r.

¹⁰ Por. MTK, *The Prosecutor v. Laurent Gbagbo and Charles Blé Goudé*, ICC-02/11-01/15. Źródło: <https://www.icc-cpi.int/cdi/gbagbo-goude>.

¹¹ MTK, *The Prosecutor v. Laurent Gbagbo and Charles Blé Goudé*, Reasons for oral decision of 15 January 2019 on the Requête de la Défense de Laurent Gbagbo afin qu’un jugement d’acquittement

zję o uniewinnieniu zarówno Laurenta Gbagbo, jak i Charlesa Blé Goudé¹². Po dwóch latach, w marcu 2021 r., konkluzja ta znalazła potwierdzenie w wyroku Izby Odwoławczej MTK¹³. Natomiast we wrześniu tego roku Charles Blé Goudé wniósł zarzuty na podstawie art. 85 ust. 3 SMTK¹⁴, które zostały rozpatrzone przez Trybunał w decyzji z lutego 2022 r.¹⁵ Sformułowane przez pełnomocników Charlesa Blé Goudé zarzuty oscylowały wokół „bezprawności oskarżenia” (*wrongful prosecution*)¹⁶, zaś dwa alternatywne roszczenia opiewały na kolejno 819 300 albo 381 900 euro¹⁷.

W przedmiotowej decyzji analizę zarzutów Charlesa Blé Goudé przeprowadzono zgodnie z przebiegiem postępowania, tj. kolejnymi jego fazami i podejmowanymi w ich trakcie czynnościami procesowymi¹⁸. Izba rozpoczęła od wyjaśnienia, iż:

„[n]iniejsze postępowanie nie jest postępowaniem karnym. Rzeczywiście, jak odnotowała wcześniej Izba, nie jest ono ani częścią procesu karnego przeciwko Panu Gbagbo i Panu Blé Goudé, ani jego kontynuacją. Proces karny przeciwko skarżącemu zakończył się, gdy Izba Odwoławcza potwierdziła jego uniewinnienie przez Izbę Orzekającą nr I. Niniejsze postępowanie o odszkodowanie zostało wszczęte przez wnioskodawcę przeciwko Trybunałowi, upodabniając postępowanie do pozwu cywilnego (*civil suit*) lub skargi administracyjnej (*administrative complaint*)”¹⁹.

Podążając za wcześniejszym orzecznictwem, Izba przyjęła następujnie „dwustopniowy test” dla oceny zasadności roszczeń Char-

portant sur toutes les charges soit prononcé en faveur de Laurent Gbagbo et que sa mise en liberté immédiate soit ordonnée, ICC-02/11-01/15-1263, 16 lipca 2019 r., s. 8.

¹² Ibidem.

¹³ MTK, *The Prosecutor v. Laurent Gbagbo and Charles Blé Goudé*, Judgment in the appeal of the Prosecutor against Trial Chamber I's decision on the no case to answer motions, ICC-02/11-01/15-1400, 31 marca 2021 r., s. 3.

¹⁴ Art. 85 ust. 3 SMTK („W wyjątkowych wypadkach, jeżeli Trybunał ustali istnienie faktów niezbieżnie wskazujących na to, że miała miejsce poważna i oczywista pomyłka sądowa, może według swego uznania i zgodnie z kryteriami określonymi w Regułach Procesowych i Dowodowych przyznać odszkodowanie osobie, która została zwolniona z aresztu w następstwie prawomocnego orzeczenia uniewinniającego lub kończącego postępowanie z tego powodu”). MTK, *The Prosecutor v. Laurent Gbagbo and Charles Blé Goudé*, Public Redacted Version of “Mr Blé Goudé’s Request for Compensation pursuant to Article 85(3) of the Rome Statute” (ICC-02/11-01/15-1411-Conf-Exp), 09 September 2021, ICC-02/11-01/15-1411-Red, 9 września 2021 r., pkt 2 („The Defence submits that Mr Blé Goudé was the victim of a wrongful prosecution amounting to a grave and manifest miscarriage of justice, giving thus rise to a request for compensation under Article 85(3) of the Statute”).

¹⁵ MTK, *The Prosecutor v. Laurent Gbagbo and Charles Blé Goudé*, Decision on Mr Blé Goudé’s request for compensation, ICC-02/11-01/15-1427, 10 lutego 2022 r.

¹⁶ Ibidem, pkt 6.

¹⁷ Ibidem, pkt 11. Dokładne obliczenia i uzasadnienie tych kwot: MTK, *The Prosecutor v. Laurent Gbagbo and Charles Blé Goudé*, Public Redacted Version of “Mr Blé Goudé’s Request for Compensation pursuant to Article 85(3) of the Rome Statute”..., pkt 46-56 oraz s. 24.

¹⁸ Por. MTK, *The Prosecutor v. Laurent Gbagbo and Charles Blé Goudé*, Decision on Mr Blé Goudé’s request for compensation..., pkt 35-49.

¹⁹ Ibidem, pkt 18.

lesa Blé Goudé²⁰. Etap pierwszy zakłada stwierdzenie „poważnej i oczywistej pomyłki sądowej” (*grave and manifest miscarriage of justice*)²¹. W przypadku potwierdzenia, że do takiej „pomyłki” rzeczywiście doszło, etap drugi służy z kolei podjęciu decyzji, czy zasadne jest przyznanie skarżącemu stosownego odszkodowania²².

W sprawie *Blé Goudé* Izba poczyniła kilka istotnych ustaleń prawnych. Skonkludowano mianowicie, że art. 85 ust. 3 SMTK nie formułuje „prawo do odszkodowania we wszystkich sprawach skutkujących uniewinnieniem”²³. „Nieudane oskarżenie” (*‘failed’ prosecution*), chociażby nawet wiązało się z aresztem oskarżonego, nie musi natomiast przybierać „bezprawnej” (*wrongful*) postaci²⁴. Ponadto nie każda „pomyłka sądowa”, np. wynikająca z „bezprawnego oskarżenia”, będzie prowadziła do powstania obowiązku odszkodowawczego po stronie Trybunału w związku z „wysokim progiem” wprowadzonym do art. 85 ust. 3 SMTK²⁵.

Następnie Izba odniosła się do poszczególnych etapów postępowania. W pierwszej kolejności uznano, że decyzja o zatwierdzeniu zarzutów (art. 61 SMTK²⁶) stanowi swoisty „bezpiecznik” poświadczający – w przedmiotowym kontekście – to, iż oskarżenie nie było „irracjonalne w swoim przekonaniu w tamtym czasie, że jego konstrukcja sprawy (*case theory*) była poprawna”²⁷. Nawet krytyczna ocena działań procesowych Urzędu Prokuratora MTK przez Trybunał, w tym stwierdzenie m.in. „braku zdecydowania” (*indecisiveness*) po jego stronie, nie oznacza samo w sobie „złośliwego lub <niesłusznego> oskarżenia” (*malicious or ‘wrongful’ prosecution*)²⁸. W końcu, Izba odnotowała, że złożenie przez Prokuratora MTK odwołania od decyzji Izby Orzekającej uniewinniającej oskarżonego nie stanowiło z istoty „naruszenia fundamentalnych praw skarżącego”²⁹.

W ocenie Trybunału, ani w ujęciu jednostkowym (tj. dotyczącym poszczególnych etapów postępowania), ani w ujęciu całościowym (tj. odnoszącym się do całego postępowania poprzedzającego uniewinnienie) nie istniały więc podstawy do stwierdzenia „bezprawnego

²⁰ Ibidem, pkt 23.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ Ibidem, pkt 25 (kursywa oryginalna).

²⁴ Ibidem, pkt 29.

²⁵ Por. ibidem, pkt 30-31 („For the high threshold of Article 85(3) to be met, it must therefore be shown by the Applicant that the alleged wrongful prosecution amounted to a violation so serious and exceptional as to indicate that the proper administration of justice was compromised” – ibidem, pkt 31).

²⁶ Por. art. 61 ust. 7 SMTK („W oparciu o wyniki posiedzenia Izba Przygotowawcza stwierdza, czy istnieją wystarczające dowody dla przyjęcia istnienia uzasadnionego podejrzenia, że podejrzany popełnił każdą z zarzucanych mu zbrodni (...).”).

²⁷ MTK, *The Prosecutor v. Laurent Gbagbo and Charles Blé Goudé*, Decision on Mr Blé Goudé’s request for compensation..., pkt 37.

²⁸ Ibidem, pkt 42.

²⁹ Ibidem, pkt 48.

oskarżenia” (*wrongful prosecution*) w przedmiotowej sprawie³⁰. Przeciwnie, uniewinnienie oskarżonego wraz z zakończeniem prezentacji materiału dowodowego przez Prokuratora MTK (tj. „*half-time acquittal*”) miało dowieść tego, że prawa oskarżonego były „chronione podczas postępowania karnego”³¹.

Jako że pierwszy stopień analizy nie doprowadził do twierdzącej konkluzji (tj. nie stwierdzono jakiegokolwiek „pomyłki sądowej”), Izba uznała, iż nie musi podjąć się oceny tego, czy zasadne byłoby przyznanie skarżącemu stosownego odszkodowania na podstawie art. 85 SMTK³². Przepis ten wciąż pozostaje zatem nieuruchomionym w praktyce MTK instrumentem odszkodowawczym (w odróżnieniu od dotyczącego reparacji dla ofiar zbrodni międzynarodowych art. 75 SMTK)³³.

³⁰ Ibidem, pkt 50-51 („At this instance, the Chamber finds that they [tj. działania Prokuratora MTK – P.G.] do not amount, taken individually or as a whole, to a wrongful prosecution” – ibidem, pkt 51).

³¹ Ibidem, pkt 50 („The Applicant’s defence team requested a half-time acquittal following the presentation of evidence by the Prosecution, after which both Trial Chamber I and the Appeals Chamber determined that he was to be acquitted. His fair trial rights were thus safeguarded during the criminal proceedings against, rather than impeded upon”).

³² Ibidem, pkt 52.

³³ Ibidem, s. 20; MTK, *The Prosecutor v. Mathieu Ngudjolo Chui*, Decision on the “Requête en indemnisation en application des dispositions de l’article 85(1) et (3) du Statut de Rome”..., s. 26-27; MTK, *The Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*, Decision on Mr Bemba’s claim for compensation and damages..., s. 34.